

ВІСНИК Бердянського університету менеджменту і бізнесу

науковий економічний
журнал

№1 (53)

2023

Редакційна колегія:

Л. І. Антошкіна, д-р екон. наук, професор (головний редактор); Ю. І. Осєнін, д-р техн. наук, професор (заступник головного редактора); Н. В. Рунчева, д-р екон. наук, доцент (відповідальний секретар); В. К. Антошкін, д-р екон. наук, доцент; А. С. Бритвенко, канд. екон. наук, доцент; О. Л. Горяча, канд. екон. наук, доцент; О. О. Добренко, канд. екон. наук, доцент; М. М. Ігнатенко, д-р екон. наук, доцент, професор; А. Б. Качинський, д-р техн. наук, професор; Ю. В. Макогон, д-р екон. наук, професор; О. В. Мандич, д-р екон. наук, професор; О. А. Марченко, д-р екон. наук, професор; Н. П. Новак, д-р екон. наук, доцент; Г. В. Новицький, д-р юрид. наук, професор; К. А. Пилипенко, д-р екон. наук, доцент, професор; А. В. Руснак, д-р екон. наук, професор; І. А. Романюк, д-р екон. наук; С. Т. Слюсар, канд. екон. наук; В. Ф. Столяров, д-р екон. наук, професор; Г. І. Фролова, канд. екон. наук, доцент; Ю. Ю. Юрченко, д-р екон. наук, доцент; З. Глодек, д-р екон. наук, професор; Й. Рогозінська-Мітрут, д-р екон. наук, професор.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації — серія КВ № 13894-2868Р

Науковий економічний журнал

«Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу»
внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б)

Наказом МОН України № 886

«Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства»
від 2 липня 2020 року (Додаток 4)

Матеріали друкуються українською та англійською мовами

Засновник:

ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»

Рекомендовано до друку вченою радою

*ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(протокол № 10 від 28.06.2023 р.)*

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань. Переклади і передрук дозволяються лише за згодою автора та редакції.

Журнал заснований у 2008 році.

Виходить двічі на рік.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

3115, м. Київ, бульвар Академіка Вернадського, буд. 16-в,
тел.: +380 (68) 350 66 01

© Бердянський університет менеджменту і бізнесу, 2023

З М І С Т

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Антошкіна Л.І.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ НАПРЯМИ Й ПРІОРИТЕТИ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ТА АГРАРНОГО РИНКУ ПРАЦІ 7

*Маркова Є.Ю.,
Огорь Г.М.,
Година О.В.*
ЦІЛЬОВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯМ 12

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Антошкін В.К.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 18

*Бритвенко А.С.,
Рунчева Н.В.*
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИФРОВОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ 23

*Ігнатенко М.М.,
Красножон А.О.,
Кучеренко О.М.*
КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ І ВИМІРИ 28

*Костик Є.П.,
Овсієнко А.М.*
ЧИННИКИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ТА УПРАВЛІННЯ НИМ
В УМОВАХ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УКЛАДІВ 34

*Мармуль Л.О.,
Романюк І.А.,
Марченко О.А.*
МЕХАНІЗМИ ТА ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 39

Надточій І.І.
РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАБУТТЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ:
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ 44

Пулянович О.В.
ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ LEAN PRODUCTION У СУЧАСНИХ УМОВАХ 53

Руснак А.В.
ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕСНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ 56

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Верховод І.С.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В SMART-ГРОМАДАХ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 62

*Ломоносов А.В.,
Ломоносова О.Е.*
ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ТА ІНШОГО ПЕРСОНАЛУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ 69

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

*Коваль С.В.,
Круковська О.В.*
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ
ОБЛІКУ ВИТРАТ, ДОХОДІВ І ПОДАТКІВ ПІДПРИЄМСТВ-ОПЕРАТОРІВ
ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ 77

*Пилипенко К.А.,
Рунчева Н.В.*
ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ
ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА 82

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 86

C O N T E N T S

NATIONAL ECONOMY AND ITS MANADGEMENT

Antoshkina L.I.
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL DIRECTIONS
AND PRIORITIES FOR REGULATING RURAL EMPLOYMENT AND THE AGRICULTURAL
LABOR MARKET 7

*Markova Ye. Yu.,
Ohor H.M.,
Hodyna O.V.*
TARGET ASPECT OF AGRICULTURAL LAND USE MANAGEMENT 12

ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Antoshkin V.K.
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES OF SOLVING SOCIAL PROBLEMS
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES DEVELOPMENT 18

*Britvienko A.S.,
Runcheva N.V.*
INNOVATIVE TECHNIQUES AND TECHNOLOGIES IN DIGITAL ENTREPRENEURSHIP 23

*Ihnatenko M.M.,
Krasnozhon A.S.,
Kucherenko O.M.*
COMPETITIVE ADVANTAGES AND COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES:
IDENTIFICATION AND REGIONAL PECULIARITIES AND DIMENSIONS 28

*Kostyk Ye.P.,
Ovsiienko A.P.*
FACTORS OF THE USE AND MANAGEMENT OF ENTERPRISE PERSONNEL IN THE CONTEXT
OF NEW TECHNOLOGICAL MODES 34

*Marmul L.O.,
Romaniuk I.A.,
Marchenko O.A.*
MECHANISMS AND FORMS OF INTEGRATION OF TOURISM ENTERPRISES 39

Nadtochii I.I.
DEVELOPMENT OF THE DUAL FORM OF ACQUISITION OF PROFESSIONAL COMPETENCES:
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT AND INNOVATIVE MODELS OF MANAGEMENT
OF THE EDUCATIONAL PROCESS 44

Pulianovych O.V.
ADVANTAGES OF IMPLEMENTATION LEAN PRODUCTION IN MODERN CONDITIONS 53

Rusnak A.V.
FORMATION OF A PROCESS MODEL IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT
OF THE INNOVATIVE ACTIVITIES AT THE ENTERPRISES 56

DEMOGRAPHY, ECONOMY OF LABOUR, SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS

Verkhovod I.S.
DIGITAL TRANSFORMATION AND HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN SMART COMMUNITIES:
CHALLENGES AND PROSPECTS 62

*Lomonosov A.V.,
Lomonosova O.E.,*
FACTORS DETERMINING THE RATIO OF NUMBERS BETWEEN ACADEMIC STAFF
AND OTHER STAFF IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE 69

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

*Koval S.V.,
Krukovska O.V.*
METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ORGANIZATION AND PRACTICAL FEATURES
OF ACCOUNTING FOR EXPENSES, INCOME AND TAXES OF ENTERPRISES-OPERATORS
OF THE TOURISM MARKET 77

*Pylypenko K.A.,
Runcheva N.V.*
FEATURES OF AUTOMATION OF ACCOUNTING OF GENERAL PRODUCTION
AND ADMINISTRATIVE COSTS OF THE ENTERPRISE 82

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS 86

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657:338.48(07)

С. В. Коваль,
О. В. Круковська

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ, ДОХОДІВ І ПОДАТКІВ ПІДПРИЄМСТВ-ОПЕРАТОРІВ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ

Анотація. У статті розглядаються методологічні засади та практичні підходи щодо організації обліку доходів і витрат основної діяльності, а також податків. Визначено, що він здійснюється відповідно вітчизняних нормативно-законодавчих актів і методичних рекомендацій. Водночас встановлено специфіку облікової діяльності. Вона спричинена специфікою туристичних послуг, формами їхнього надання (з використанням посередників або прями продажі), напрямками діяльності власне туроператорів. Встановлено, що облік доходів і витрат залежить від способів надання послуг — прямо чи опосередковано, а їхні обсяги — від інтенсивності діяльності; співвідношення собівартості послуг і цін на них; динаміки туристичного ринку. Поліпшення обліку та фінансових результатів туроператорів загалом має в основі подальше використання інновацій, віртуальної реклами та комерції, онлайн розрахунків, облікових і фінансових програм.

Ключові слова: бухгалтерський облік, підприємства, туроператори, доходи, витрати, податки, збори, рахунки, фінансові результати, поліпшення, інновації.

Summary. The article discusses the methodological principles and practical approaches to the organization of accounting for income and expenses of core activities, as well as taxes. It is determined that it is carried out in accordance with domestic regulatory and legislative acts and methodological recommendations. At the same time, the specifics of accounting activities are determined. It is caused by the specifics of tourism services, forms of their provision (using intermediaries or direct sales), and the activities of tour operators. It is established that the accounting of income and expenses depends on the methods of providing services — directly or indirectly, and their volumes — on the intensity of activity; the ratio of the cost of services and their prices; the dynamics of the tourism market. Improving the accounting and financial results of tour operators in general is based on the further use of innovations, virtual advertising and commerce, online payments, accounting and financial programs.

Key words: accounting, enterprises, tour operators, income, expenses, taxes, fees, accounts, financial results, improvements, innovations.

DOI : 10.33783/1977-4167-2023-53-1-77-81

Постановка проблеми. Згідно з вітчизняним законодавством, на національному туристичному ринку, як і в міжнародному вимірі, вагому роль відіграють туристичні оператори (туроператори) — це юридичні особи, переважно невеликі приватні фірми, діяльність яких пов'язана з організацією і виробництвом туристичного продукту, але переважно, наданням туристичних послуг через посередницьку діяльність. Як відомо, туристичні поїздки мають певний термін здійснення та різні форми оплати: часткову або повну передоплату, остаточну оплату; онлайн на рахунок або готівкою; можливі форс-ма-

жорні обставини. Також виникає питання про зарахування доходів та їхній облік через розрив початку і кінця послуг у часі. Тому питання обліку їхніх витрат і прибутків, податків є актуальним та потребує поглиблених розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми діяльності туристичних підприємств і організацій стосовно їхньої організації, розміщення, економіки, маркетингу та управління є досить добре опрацьованими вітчизняними та зарубіжними науковцями. Так, йдеться про дослідження С. Білоус, М. Ігнатенка, М. Мальської,

© С. В. Коваль, О. В. Круковська, 2023

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Коваль С.В., Круковська О.В. Методологічні засади організації та практичні особливості здійснення обліку витрат, доходів і податків підприємств-операторів туристичного ринку. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2023. № 1 (53). С. 77–81. doi : 10.33783/1977-4167-2023-53-1-77-81.

References (APA):

Koval, S.V., Krukovska, O.V. (2023). *Metodolohichni zasady orhanizatsii ta praktychni osoblyvosti zdiisnennia obliku vytrat, dokhodiv i podatkov pidpriemstv-operatoriv turystychnoho rynku* [Methodological principles of organization and practical features of accounting for expenses, income and taxes of enterprises-operators of the tourism market]. *Visnyk Berdianskoho universytetu enedzhtentu i biznesu*, 1 (53), 77–81 (in Ukr.). doi : 10.33783/1977-4167-2023-53-1-77-81.

Н. Мандюк, Л. Мармуль, І. Романюк, М. Рутинського та ін. Значно менше публікацій на предмет обліку, аналізу, аудиту й оподаткування туристичної діяльності. Серед них варто назвати публікації Гелея Л. О., Данканич Т. П., Колісник Г. М., Момонт Т. В., Прокопішиної О. В. та ін. Проте питання організації та особливостей здійснення обліку витрат і доходів, податків операторів туристичного ринку є не досить повно вирішені та потребують уваги науковців.

Метою статті є визначення загальних методологічних засад організації обліку діяльності фірм-операторів туристичного ринку та обґрунтування порядку його здійснення з урахуванням специфіки їхніх продуктів та послуг.

Виклад основного матеріалу. Діяльність туроператорів розуміється як реалізація туристичних продуктів та послуг; їхнє виробництво, надання; взаємовідносини з іншими підприємствами та державними органами. У процесі реалізації туристичного продукту виникають взаємовідносини туроператора з туристами або турагентами; з господарюючими суб'єктами, що здійснюють безпосереднє обслуговування туристів. Воно представлено, переважно, різними видами та формами бронювань і оплат. Тому специфіка організації обліку туроператорської діяльності, її доходів і витрат зумовлена особливостями взаємовідносин, які виникають з клієнтами та партнерами в процесі формування та реалізації й використання туристичного продукту, здійснення туристичних послуг [1–5].

Алгоритм організації бухгалтерського обліку доходів і витрат туроператорів передбачає наступні етапи:

1. Класифікація та групування туристичних продуктів й інших видів туристичної діяльності за категоріями вартості і цін; напрямками; сезонами; сегментами споживачів і ринків.

2. Створення, отримання та передачу документів, що описують туристичний продукт і надають право на його споживання та його відображення в бухгалтерському обліку.

3. Безпосереднє надання туристичного обслуговування і внесення відповідних бухгалтерських проведень щодо здійснених господарських операцій.

4. Завершення розрахунків за надані послуги, пов'язаних з ними витрат і податків й відображення в обліку фінансових результатів.

5. Аналіз доходів і витрат, діяльності та ринків, конкурентоспроможності й оподаткування і надання пропозицій керівництву щодо покращення фінансових результатів у перспективі (табл. 1).

Систему бухгалтерського обліку туроператорів визначає їхня облікова політика. Своєю чергою, вона формується, крім впливу управлінських рішень, об'єктивними чинниками специфіки їхньої діяльності. Насамперед, це чітка послідовність процесів виробництва та споживання туристичних послуг, нездатність їх до зберігання. Тому турпослугу неможливо оприбуткувати як готову продукцію, отже, облік на рахунку 26 «Готова продукція» не може вестися. Посередницький характер надання турпослуг зумовлює виникнення багатьох посередницьких операцій, що бувають як при реалізації, так і при формуванні турпродукту, турпослуг. У зв'язку з цим виникає необхідність обліку розрахунків з посередниками.

Нематеріальний характер послуг зумовлює необхідність контролю за своєчасним відображенням доходів від реалізації, що дозволяє ведення аналітичного обліку замовлень за датами фактичного надання послуг [6, с. 112]. Також ця властивість зумовлює необхідність оперативного контролю своєчасності надходження первинних документів від постачальників щодо наданих туристичних послуг туристам туроператора;

Таблиця 1

Господарські операції щодо реалізації та формування туристичного продукту для відображення в обліку туроператорів

Етапи формування та реалізації турпродукту, турпослуг	Операції, які повинні бути відображені в обліку	
	при реалізації турпродукту, турпослуг	при формуванні турпродукту, турпослуг
I. Бронювання та оплата	– розрахунки за одержаними авансами – розрахунки з турагентами	– розрахунки за виданими авансами – розрахунки з довірителями, комітентами
II. Забезпечення документами, що надають право на отримання турпослуг	– списання документів	– оприбуткування документів
III. Надання туробслуговування	– визнання доходу від реалізації турпродукту, турпослуг – у випадку реалізації через турагента нарахування витрат на збут у сумі належної йому винагороди	– формування виробничої собівартості тур продукту – вирахування з доходу сум, що належать довірителям, комітентам та визнання доходу від реалізації посередницьких послуг – формування собівартості реалізованого турпродукту
IV. Проведення остаточних розрахунків	– погашення заборгованості замовника або турагента	– погашення заборгованості постачальника, довірителя, комітента
V. Відображення оподаткування і фінансових результатів		

Суб'єктами туристичної діяльності, що здійснюють безпосереднє обслуговування туристів, часто виступають фізичні особи-підприємці на спрощеній системі оподаткування. Через законну необов'язковість ведення бухгалтерського обліку ними оформлення актів наданих послуг має здійснюватися туроператорами.

Реалізація туристичного продукту, туристичних послуг супроводжується оприбуткуванням та передачею документів, що надають право на їхнє користування. У зв'язку з цим такі документи посідають важливе місце в обліку туроператора. Оскільки діючий в Україні План рахунків бухгалтерського обліку не враховує особливості обліку в туризмі, виникає необхідність ведення спеціальних субрахунків. Наприклад, для документів, отриманих за посередницькими договорами на продаж та придбання, доцільними є субрахунки 026 та 027; для розрахунків з турагентами доцільним є субрахунок 378; для розрахунків з довірцями та комітентами — субрахунок 686.

Як і в інших видах діяльності, туристичні підприємства сплачують податки. Туристична діяльність обкладається податком на прибуток на загальних підставах. Податковий кодекс України [7] передбачає два основні методологічні підходи до визначення об'єктів оподаткування:

1) об'єкт оподаткування — це валові доходи за мінусом валових витрат й амортизація. Такий підхід характерний для договорів купівлі-продажу;

2) посередницький, за якого об'єкт оподаткування зменшується на суму комісійної винагороди, характерної для договорів комісії, доручення, агентських угод.

При реалізації турпродукту через турагента до валового доходу туроператора включають продажну вартість туру з урахуванням сплаченої винагороди. Остання включається до валових витрат туроператора, причому ці витрати повинні бути підтверджені актом виконаних робіт або звітом повіреного.

Валовий дохід і валові витрати, як відомо, виникають за першою подією: передоплата за послуги або надання послуг без попередньої їхньої оплати [8–10]. Першою подією для санаторно-курортних закладів є: оплата путівки і її одержання покупцем у разі передоплати санаторно-курортних послуг або фактичного завершення надання санаторно-курортних послуг, тобто останній день відпочинку туриста, незалежно від строку передачі йому путівки, у разі надання послуг без попередньої оплати.

Облік витрат ведеться згідно з П(С)БО 16; невеликі туристичні фірми можуть вести облік тільки на рахунку 23 (не використовуються рахунки 92, 93) або лише на рахунках класу 8. Санаторно-курортні заклади, турбази, будинки відпочинку використовують рахунки 92 і 93. Серед витрат туристичної діяльності незначне місце посідають матеріальні ви-

трати та витрати на амортизацію, особливо це стосується діяльності фірм-турагентів. Для міжнародного туризму характерними є операції з валютою.

При наданні туроператором туристичного продукту податкові зобов'язання з податку на додану вартість (ПДВ) визначаються ним за спеціальними правилами, встановленими в п. 207.6 ПКУ, на дату поставки туристичного продукту (туристичної послуги) споживачеві (тобто на дату оформлення документа, що підтверджує факт цієї поставки). База оподаткування ПДВ визнається, виходячи з винагороди.

Згідно з п. 207.2 ПКУ при проведенні туроператором операцій з поставки туристичного продукту (туристичної послуги), призначеного для його споживання (отримання) на території України (тобто внутрішній і в'їзний туризм), базою оподаткування ПДВ є винагорода, що визнається як різниця між вартістю поставленого ним туристичного продукту (туристичної послуги) та вартістю витрат, понесених таким туроператором у зв'язку з придбанням (створенням) такого туристичного продукту (туристичної послуги).

Те ж стосується і туроператора, що здійснює операції з поставки на території України туристичного продукту (туристичної послуги), призначеного для його споживання (отримання) за межами території України, тобто у сфері виїзного туризму. У нього базою обкладання ПДВ також є винагорода, що визнається в тому ж порядку, що і у внутрішньому або в'їзному туризмі (п. 207.3 ПКУ). Сума ПДВ визнається шляхом множення бази оподаткування на ставку ПДВ.

Порядок формування туристичних витрат у туроператора для оплати податку на прибуток залежить від того, на підставі яких договорів здійснені такі витрати: прямих (договори купівлі-продажу) або посередницьких (агентські договори, договори доручення або комісії). Дохід від реалізації турпродукту, туристичних послуг визнається в розмірі договірної (контрактної) вартості за умови, що з постачальниками укладено прямі договори.

Якщо окремі послуги чи весь турпродукт реалізовано на підставі посередницького договору, то до доходу включається тільки винагорода за реалізацію таких туристичних послуг, такого туристичного продукту [11–13]. Для визначення об'єкта оподаткування туроператором не враховуються в доходи: сума попередньої оплати та авансів, отримана в рахунок оплати наданих послуг; суми податку на додану вартість, отримані/нараховані туроператором на вартість продажу туристичних продуктів, за винятком випадків, коли підприємство-продавець не є платником ПДВ; кошти або вартість майна, що надходять комісіонеру (повіреному, агенту тощо) у межах договорів комісії та аналогічних цивільно-правових договорів.

Крім ПДВ й податку на прибуток, у туризмі стягується як податок туристичний збір. Туристичний збір — це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету (п. 268.1 ПКУ). Він стягується згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради. Обов'язок щодо справляння туристичного збору (а саме обов'язок з його нарахування, утримання та сплату до місцевого бюджету) покладено на податкових агентів, перерахованих у п.п. 268.5.1 ПКУ.

Це адміністрації готелів та інших закладів готельного типу, санаторно-курортних закладів; квартирно-посередницькі організації; юридичні особи або фізичні особи-підприємці, які уповноважуються сільською, селищною або міською радою справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою. Згідно з п.п. 268.6.1 ПКУ, податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання.

Що стосується туроператорів, то вони є посередниками в наданні послуг розміщення, що входять до туристичного продукту, або викуповують місця для проживання, тож сплачувати туристичний збір, природно, йому не доведеться [14–16]. Відповідальними за нарахування, утримання та сплату туристичного збору будуть суб'єкти господарювання, з якими туроператор уклав посередницькі договори на надання послуг розміщення, або ж в яких викупив місця для проживання. Якщо туроператор надає туристам власні послуги тимчасового проживання (розміщення), то в такому випадку він є податковим агентом із сплати туристичного збору.

Висновки. Підприємства — оператори туристичного ринку створюють свою облікову систему та проводять облікову політику на загальних методологічних засадах. Вони формуються на основі чинного законодавства про підприємницьку діяльність, туризм і бухгалтерський облік; Плану рахунків бухгалтерського обліку та Положень (стандартів) з бухгалтерського обліку — П(С)БО. Оскільки коло господарських операцій туроператорів досить обмежене, а самі підприємства-туроператори не є великими, то облік не є таким складним, як у підприємств з матеріальним виробництвом — аграрних та промислових, гірничо-видобувних тощо. Туроператори сплачують ПДВ і податок на прибуток. У випадку надання послуг з розміщення туристів до них додається туристичний збір.

Облік доходів і витрат залежить від способів надання послуг — прямо чи опосередковано, а їхні обсяги — від інтенсивності діяльності; співвідношення собівартості послуг і цін на них; динаміки туристичного ринку. Поліпшення обліку та фінансових результатів туроператорів загалом має в ос-

нові подальше використання інновацій, віртуальної реклами та комерції, онлайн розрахунків, облікових і фінансових програм.

Література

1. Колісник Г.М., Гелей Л.О., Данканич Т.П. Бухгалтерський облік в туризмі: навчальний посібник. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. 140 с.
2. Ігнатенко М.М., Леваєва Л.Ю., Романюк І.А. Інформаційне забезпечення організаційно-економічних пріоритетів розвитку фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7854>
3. Прокопшина О. В. Особливості обліку та оподаткування доходів підприємств туристичної галузі. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*, 2014. Т. 15. № 3. С. 133–141.
4. Мармуль Л. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: монографія. Херсон: Айлант, 2008. 168 с.
5. Гнилицька Л.В. Бухгалтерський облік як інструмент управління ризиками підприємницької діяльності. *Фінанси України*. 2014. № 3. С. 114–125.
6. Севідова І.О., Мандич О.В., Квятко Т.М., Бабко Н.М., Романюк І.А. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Харків: ХНТУСГ, 2020. 200 с.
7. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, ст.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Плетос С.В. Облік та аудит у туристичній сфері: конспект лекцій, Одеса, ОДЕКУ, 2020. 131 с.
9. Мармуль Л.О., Яровий В.Ф. Методологічні засади управління брендами підприємств і організацій у галузі туризму. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку: наук.-практ. жур. Київ: Міленіум». Сер. : Економіка та менеджмент*. 2017. Вип. 12. С. 57–63.
10. Мальська М., Рутинський М., Білоус С., Мандюк Н. Економіка туризму: теорія та практика: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 544 с.
11. Ігнатенко М. Здійснення автоматизації бухгалтерського обліку аграрних підприємств на засадах впровадження нових програмних продуктів і моделей. *Аграрна економіка*. 2019. № 42. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/555/580>
12. Романюк І.А. Вплив податків на розвиток підприємств туристичної галузі в Україні. Управління розвитком соціально-економічних систем:

матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 квітня 2019 р. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 154–156.

13. Баєв В.В. Основи туроперейтингу: навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2016. 156 с.

14. Marmul L., Marchenko O., Pylypenko K., Velychko T., Hranovska V. Financial And Taxation Aspects Of Tourism Activities Development. *International Journal of Management (IJM)*, 11 (3), 2020, pp. 287–293.

15. Момонт Т.В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки*. Житомир: Вид-во ЖДТУ. 2014. № 1(67). С. 34–40.

16. Ihnatenko M. M., Romaniuk I. A., Yatsenko Ya. I. Support of projects and strategies for development of rural green tourism enterprises by local communities and the state. *Економічний вісник університету*. Вип. 51. 2021. С. 7–13.

References

1. Kolisnyk, H.M., Heley, L.O., Dankanych, T.P. (2016). *Bukhhalters'kyi oblik v turyzmi* [Accounting in tourism]. Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hoverla» (in Ukr.).

2. Ihnatenko, M.M., Levayeva, L.YU., Romaniuk, I.A. (2020). Informatsiyne zabezpechennya orhanizatsiyno-ekonomichnykh priorytetiv rozvytku fermer-s'kykh gospodarstv i sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Information support of organizational and economic priorities for the development of farms and agricultural enterprises]. *Efektivna ekonomika*, 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7854> (in Ukr.).

3. Prokopishyna, O.V. (2014). Osoblyvosti obliku ta opodatkovannya dokhodiv pidpryyemstv turystychnoyi haluzi [Features of accounting and taxation of income of enterprises of the tourism industry]. *Еkonomichnyy analiz: zb. nauk. prats' / Ternopil's'kyi natsional'nyy ekonomichnyy universytet; redkol.: V. A. Deriy (holov. red.) ta in. Ternopil' : Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu «Еkonomichna dumka»*, 15, 3, 133–141 (in Ukr.).

4. Marmul', L. (2008). *Orhanizatsiya ta rozvytok ahrarynoho turyzmu v rehioni* [Organization and development of agrarian tourism in the region]. Kherson: Aylant.

5. Hnylyts'ka, L.V. (2014). Bukhhalters'kyi oblik yak instrument upravlinnya ryzykamy pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti [Accounting as a tool for managing the risks of entrepreneurial activity]. *Finansy Ukrayiny*, 3, 114–125 (in Ukr.).

6. Sievidova, I.O., Mandych, O.V., Kvyatko, T.M., Babko, N.M., Romaniuk, I.A. (2020). *Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva* [Competitiveness of the enterprise]. Kharkiv: KHNTUSH (in Ukr.).

7. Podatkovyy kodeks Ukrayiny [Tax Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR)*, 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, st.112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (in Ukr.).

8. Pletos, S.V. (2020). *Oblik ta audyt u turystychniy sferi* [Accounting and audit in the tourism sector]. Odesa, ODEKU (in Ukr.).

9. Marmul', L.O., Yarovyy, V.F. (2017). Metodolohichni zasady upravlinnya brendamy pidpryyemstv i orhanizatsiy u haluzi turyzmu [Methodological principles of brand management of enterprises and organizations in the field of tourism]. *Problemy innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku: nauk.-prakt. zhur. Kyiv: «Milenium»*. Ser.: *Еkonomika ta menedzhment*, 12, 57–63 (in Ukr.).

10. Mal's'ka, M., Rutyns'kyi, M., Bilous, S., Manduyk, N. (2014). *Еkonomika turyzmu: teoriya ta praktyka* [Tourism Economics: Theory and Practice]. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury (in Ukr.).

11. Ihnatenko, M. (2019). Zdiysnennya avtomatyzatsiyi bukhhalters'koho obliku ahrarynykh pidpryyemstv na zasadakh vprovadzhennya novykh prohramnykh produktiv i modeley [Implementation of automation of accounting of agricultural enterprises on the basis of introduction of new software products and models]. *Ahrarna ekonomika*, 42. URL: <https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/555/580> (in Ukr.).

12. Romaniuk, I.A. (2019). Vplyv podatkov na rozvytok pidpryyemstv turystychnoyi haluzi v Ukrayini. Upravlinnya rozvytkom sotsial'no-ekonomichnykh system [The impact of taxes on the development of tourism enterprises in Ukraine]: *mater. Druhoyi Mizhnar. nauk.-prakt. konf.*, 11–12 kvitnya 2019 r. Kharkiv: KHNTUSH, 154–156 (in Ukr.).

13. Bayev, V.V. (2016). *Osnovy turopereytnhu* [Fundamentals of tour operators]. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal» (in Ukr.).

14. Marmul, L., Marchenko, O., Pylypenko, K., Velychko, T., Hranovska, V. (2020). Financial And Taxation Aspects Of Tourism Activities Development. *International Journal of Management (IJM)*, 11 (3), 287–293 (in Eng.).

15. Momont, T.V. (2014). Osoblyvosti orhanizatsiyi bukhhalters'koho obliku pidpryyemstvamy turystychnoyi sfery [Features of the organization of accounting by enterprises of the tourism sector]. *Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*. Ser.: *Еkonomichni nauky*. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDTU, 1(67), 34–40 (in Ukr.).

16. Ihnatenko, M. M., Romaniuk, I. A., Yatsenko, Ya. I. (2021). Support of projects and strategies for development of rural green tourism enterprises by local communities and the state. *Еkonomichnyy visnyk universytetu*, 51, 7–13 (in Eng.).

БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ

Наукове видання

**ВІСНИК
БЕРДЯНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ**

№ 1 (53) 2023

Науковий економічний журнал

Українською та англійською мовами

Літературна редакторка — *Наталія Лопоносова*
Комп'ютерна верстка — *Світлана Думанецька*

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

3115, м. Київ, бульвар Академіка Вернадського, буд. 16-в,
тел.: +380 (68) 350 66 01

Підписано до друку 15.07.2023 р.
Формат 21х29,7/16. Ум. друк. арк. 10,08.
Наклад 50 прим. Зам. № ...

Видавець і виготовлювач ТОВ «Талком».
м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26.
E-mail: ukraine.vdk@email.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 07.05.2013.